Lietuvos mokslų akademijos žinios

INFORMACINIS LEIDINYS 2020 m. nr. 2 (92) Įsteigtas 1994 m. LUX ET VERITAS

LMA žinios po 25 metų

Siekdamas didesnės informacijos sklaidos 1995 m. pradžioje LMA prezidiumas nutarė leisti, o kovo mėn. jau pasirodė pirmasis periodinio informacinio leidinio „LMA žinios“ numeris. Kreipdamasis į skaitytojus tuometinis LMA prezidentas akademikas Benediktas Juodka leidinio vedamajame rašė: „Lietuvos mokslų akademijos prezidiumas, vykdydamas Statute numatytas funkcijas, siekdamas skatinti MA ir kitų mokslo ir studijų institucijų bendradarbiavimą, norėdamas kiek galima operatyviau informuoti Akademijos narius ir mokslinę visuomenę apie Lietuvos mokslų akademijos mokslinę veiklą, nutarė leisti ketvirtinį informacinį leidinį „Lietuvos mokslų akademijos žinios“. Baigdamas įžanginį straipsnį, akad. B. Juodka pažymėjo: „Kviečiu visus Mokslų akademijos narius rašyti į mūsų leidinį, kad jame išsamiai atsispindėtų mūsų mokslo įstaigos įvairiapusis gyvenimas“. Leidinio tikslai ir uždaviniai nekinta iki šiol.

Taigi 2020 m. sukako 25 m., kai leidžiamos „Lietuvos mokslų akademijos žinios“, ir jau yra išspausdintas 91 numeris. Per tą laikotarpį leidinio straipsnių skaičius pamažu didėjo, po kelerių metų pradėtas leisti spalvotai, didesnės apimties, įvairesnės informacijos. Nuo 2012 m. LMA svetainėje yra kaupiamos ir elektroninės leidinio versijos, o jų skaitytojų yra žymiai daugiau nei spaustuvėje išleistų tiražų.

LMA viceprezidentas Zenonas Dabkevičius ir LMA prezidentas Jūras Banys

Išplitus pasaulyje COVID-19 virusui ir Lietuvoje, kaip ir daugelyje šalių, įvedus karantiną, įvertinus spausdinimo išlaidas ir spausdintų leidinių logistikos sunkumus, taip pat skaitmeninių technologijų galimybes ir informacijos pasiekiamumą, nuspręsta nuo 2020 m. 2 (92) numerio leisti tik elektroninę „Lietuvos mokslų akademijos žinių“ versiją.

LMA svetainėje operatyviai skelbiama aktuali informacija apie Akademijoje vykstančius mokslo ir kultūros renginius, konferencijas, diskusijas, priimtus sprendimus. Tačiau norėtumėme, kad „LMA žiniose“ pateikiama informacija mažiau kartotų anksčiau skelbtą, todėl stengsimės skaitytojus sudominti labiau apibendrintomis, originalesnėmis naujienomis iš įvairių sričių. Kviečiame visus Akademijos narius operatyviai rengti ir skelbti aktualią informaciją LMA svetainėje ar leidinyje „LMA žinios“. Tai galėtų būti reportažai ir pranešimai apie akademikų svarbią veiklą vykdant projektus, gautus patentus, sukurtas naujas augalų ar gyvūnų veisles bei mikroorganizmų padermes, inovacijas, dalyvavimą išskirtinėse konferencijose ar renginiuose, apie priimtas rezoliucijas, įdomias diskusijas, taip pat kiti aktualūs straipsniai gvildenant valstybei, visuomenei svarbias problemas ir ieškant jų sprendimo būdų. Šią informaciją mielai priims LMA Organizacinio skyriaus vadovas dr. Andrius Bernotas ir vyriausias specialistas ryšiams su visuomene dr. Rolandas Maskoliūnas.

Įdomaus ir naudingo jums „LMA žinių“ skaitymo. •

LMA prezidentas Jūras Banys,
LMA viceprezidentas
Zenonas Dabkevičius

LMA prezidento ir prezidiumo veikla

Vasario 12 d. LMA prezidentas Jūras Banys buvo pakviestas į Prezidentūrą, kur vyko susitikimas su J. E. Lietuvos Respublikos Prezidentu Gitanu Nausėda švietimo ir mokslo kokybės, tinklo, finansavimo ir ekonominės bei socialinės nelygybės sprendinių klausimams aptarti.

Sausio 13 d. Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininko Viktoro Pranckiečio kvietimu LMA prezidentas dalyvavo Lietuvos Respublikos Seimo iškilmingame Laisvės gynėjų dienos minėjime ir Laisvės premijos įteikimo ceremonijoje. Vasario 5 d. Ministro Pirmininko Sauliaus Skvernelio kvietimu – pasitarime „Dėl inovacijų skatinimo fondo įstatymo ir Technologijų ir inovacijų įstatymo Nr. XIII-1414 8, 14, 18, 21 ir 27 straipsnių pakeitimo įstatymo projektų“. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijoje LMA prezidentas J. Banys dalyvavo 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos investicinių prioritetų uždavinių, skirtų investicijoms į mokslinius tyrimus ir studijas, valdymo komiteto (sausio 30 d.), Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros ir inovacijų raidos prioritetų įgyvendinimo koordinavimo grupės (kovo 5 d.) posėdžiuose. Ekonomikos ir inovacijų ministerijoje vasario 25 d. – naujojo finansinio 2021–2027 m. periodo veiksmų programos 1 prioriteto „Pažangesnė Lietuva“ diskusijoje su socialiniais-ekonominiais partneriais.

Akademijoje LMA prezidentas susitiko su Latvijos mokslų akademijos prezidentu, LMA užsienio nariu prof. Ojaru Sparyčiu (Ojārs Spārītis) dėl Baltijos ir Skandinavijos mokslų akademijų sąjungos bei jaunųjų akademijų veiklos (sausio 16 d.), Taipėjaus misijos atstovu Latvijos Respublikoje Endžiu Činu (Andy Chin) bei švietimo, mokslo ir sporto viceministru Valdemaru Razumu (sausio 21 d.), Baltarusijos valstybinio medicinos universiteto delegacija, vadovaujama rektoriaus Anatolijaus Sikorskio (Anatolij Sikorskij), dėl bendradarbiavimo su Vilniaus universitetu mokslo srityje (sausio 23 d.), Švedijos mokslinių tyrimų centro „Max IV“ vadovais (vasario 14 d.), J. E. Norvegijos Karalystės nepaprastuoju ir įgaliotuoju ambasadoriumi Lietuvoje p. Karstenu Klepsviku (Karsten Klepsvik) ir akad. Virginijumi Šikšniu (vasario 26 d.). J. E. Prancūzijos Respublikos nepaprastosios ir įgaliotosios ambasadorės Lietuvoje Kler Linjer-Kunat (Claire Lignières-Counathe) kvietimu LMA prezidentas J. Banys dalyvavo Prancūzijos ambasadoje susitikime su Prancūzijos Vyriausybės stipendininkais, stažuotojais ir mokslininkais (sausio 28 d.). LMA prezidentas atidarė konferenciją-diskusiją „Socialinių mokslų iššūkiai ir perspektyvos (sausio 30 d.), konferenciją „Europos žalias kursas: iššūkiais grįstos galimybės agro-, miškų mokslui ir verslui“ (vasario 20 d.), Justino Marcinkevičiaus (1930–2011) 90-mečio vakaro renginį (kovo 10 d.). Kovo 3 d. J. Banys, kaip Lietuvos mokslo premijų komisijos pirmininkas, kartu su Respublikos ›››

Spaudos konferencija. Paskirtos 2019 m. Lietuvos mokslo premijos

Iš kairės: LMA prezidentas akad. Jūras Banys, Lundo universiteto „MAX IV“ laboratorijos vadovas prof. Konis Sote (Conny Såthe), VU Cheminės fizikos instituto direktorius prof. dr. Valdas Šablinskas ir dr. Milda Pučėtaitė

LMA prezidento ir prezidiumo veikla

›››

Ministru Pirmininku Sauliumi Skverneliu, Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministru Algirdu Monkevičiumi įteikė diplomus 2019 m. Lietuvos mokslo premijos laureatams.

Sausio 27 d. LMA prezidentas J. Banys vyko į Kauną ir dalyvavo Aukštųjų kursų Kaune 100-mečio minėjime, vasario 24 d. – į Rygą (Latvija) ir dalyvavo Baltijos šalių konferencijoje „Inovacijos (naujovės) – 21-ojo amžiaus jėga“. Vasario 11 d. LMA prezidentas LRT Aktualijų studijoje kalbėjo apie mokslo ir politikos bendradarbiavimą. Kovo pabaigoje dėl karantino LMA prezidentas dirbo virtualiai, pasitelkdamas elektroninį paštą ir mobilaus ryšio priemones bei priimdamas interesantus iš anksto susitarus.

Susitikimas su J. E. Norvegijos Karalystės nepaprastuoju ir įgaliotuoju ambasadoriumi Lietuvoje p. Karstenu Klepsviku (pirmas iš dešinės) ir akad. Virginijumi Šikšniu (antras iš kairės)

LMA prezidiumas pirmąjį metų ketvirtį posėdžiavo 9 kartus. Pirmuose 2020 m. LMA prezidiumo posėdžiuose ›››

2019 m. Lietuvos mokslo premijos (LMP) laureatai. Lietuvos Respublikos Ministras Pirmininkas Saulius Skvernelis (viduryje), Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministras Algirdas Monkevičius (antroje eilėje viduryje), trečioje eilėje iš dešinės LMP komisijos pirmininko pavaduotoja Tamara Bairašauskaitė ir LMP komisijos pirmininkas akad. Jūras Banys

LMA prezidento ir prezidiumo veikla

›››

buvo įvertintos 2019 m. LMA mokslų skyrių ir padalinių, LMA Jaunosios akademijos, LMA fondų, ES SF projektų valdymo grupės, LMA Vrublevskių bibliotekos veiklos ataskaitos, patvirtinti 2020 m. darbo planai ir 2020 m. LMA pareigybių sąrašas, informuota apie darbo užmokesčio ir gyventojų pajamų mokesčio įstatymo pakeitimus nuo 2020 m. Buvo priimtas nutarimas dėl LMA Vrublevskių bibliotekos direktoriaus pareigoms eiti konkurso paskelbimo (sausio 28 d.). Vasario 2 d. LMA prezidiumo posėdyje aptarti ir suderinti vasario 25 d. LMA narių visuotinio susirinkimo, kuriame numatyta LMA užsienio narių prof. Tarmo Somerės (Tarmo Soomere) ir prof. Reino Raudo (Rein Raud) inauguracija, klausimai ir pritarta pažeidimų LMA teikimo tvarkos aprašui. Vasario 18 d. – skirtos premijos LMA Jaunųjų mokslininkų ir doktorantų bei Aukštųjų mokyklų studentų mokslinių darbų konkursų nugalėtojams ir LMA pagyrimo raštai konkursų dalyviams. Kovo 3 d. LMA prezidiumo posėdyje skirtos 2019 m. LMA vardinės premijos, pritarta LMA Jaunųjų mokslininkų stipendijų konkurso skelbimui ir aptarta 2020 m. balandžio 7 d. ataskaitinio LMA narių visuotinio susirinkimo darbotvarkė.

LR Vyriausybei priėmus nutarimą „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“, LMA vadovybė priėmė sprendimą laikinai sustabdyti viešus renginius Akademijoje, posėdžius, susitikimus, diskusijas, knygų pristatymus ir kitus renginius organizuoti nuotoliniu būdu. Kovo 24 d. virtualiame LMA prezidiumo posėdyje buvo apsvarstyta ir patvirtinta 2019 m. LMA veiklos ataskaita, svarstyti LMA viešųjų pirkimų taisyklių, laisvų LMA tikrųjų narių vietų ir specialybių, kandidato iškėlimo į LMA užsienio narius, LR Prezidentų vardinių stipendijų konkurso organizavimo, teikiamų kandidatų valstybės apdovanojimams klausimai. LMA prezidiumo nariai nutarė, kad balandžio 7 d. vyks virtualus ataskaitinis LMA narių visuotinis susirinkimas ir aptarė jo organizavimo klausimus. Pritarta, kad LMA nariams iš anksto bus nusiųsta 2019 m. LMA veiklos ataskaita susipažinti su 2019 m. mokslo, mokslo rezultatų sklaida ir mokslo organizacine bei ekspertine veikla ir finansiniais dokumentais, paprašyta balsuoti el. paštu ir patvirtinti LMA 2019 m. veiklos ataskaitą, 2019 m. LMA biudžetinių lėšų panaudojimo sąmatą ir 2020 m. LMA biudžetinių išlaidų sąmatą. Kovo 25 d. virtualiame LMA prezidiumo posėdyje buvo pritarta siūlymui dėl Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos LMA skiriamų lėšų mokslininkų grupėms, vykdančioms su CERN veiklomis susijusius MTEP projektus, paskirstymo 2020 m. •

Parengė LMA vyr. referentė Lyda Milošienė

LMA narių visuotinis susirinkimas

Vasario 25 d. įvyko LMA narių visuotinis susirinkimas. Posėdį vedęs LMA prezidentas Jūras Banys pristatė renginio svečius – inauguruojamus LMA užsienio narius Estijos MA prezidentą Tarmą Somerę (Tarmo Soomere), Talino universiteto profesorių Reiną Raudą (Rein Raud), J. E. Estijos Respublikos ambasadorę Janą Vanaveski (Jana Vanaveski) ir ambasados ūkio ir kultūros reikalų patarėją Martą Tarmaką (Mart Tarmak), LMA konkursų laureatus ir Valstybinės lietuvių kalbos komisijos pirmininką Audrį Antanaitį, komisijos Programų direktorę dr. Viliją Ragaišienę. Prezidentas kalbėjo, kad LMA sukvietė sveikinti jaunuosius tyrėjus kaip tik tada, kai Europos Sąjungoje ir Lietuvoje svarstoma mokslui ir inovacijoms aktuali ES parama.

Susirinkusieji tylos minute pagerbė akademikų Marijaus Arvydo Šliogerio ir Edvardo Gudavičiaus atminimą. Vėliau 70 metų jubiliejaus proga buvo pasveikintas akademikas Vilijandas Bagdonavičius.

Inauguruojamų LMA užsienio narių T. Somerės ir R. Raudo diplomų tekstą paskelbė LMA viceprezidentas Zenonas Dabkevičius, LMA prezidentas jiems įteikė nario ženklus ir diplomus.

Akademikas T. Somerė inauguraciniame pranešime kalbėjo apie šiuolaikinio mokslo ir jo atstovų – mokslininkų – santykį su visuomene bei jos lūkesčiais. Esminis iššūkis XXI amžiuje – ne tik kurti žinias, bet kuo geriau perduoti jas kitiems. Ypač turint omenyje, kad nūnai pasitikėjimas mokslu ir ekspertais apskritai yra susvyravęs. Mokslininkams dabar ypač svarbu suprasti, kaip visuomenė interpretuoja tas žinias. Todėl nuolat turime savęs klausti: ką galvoja žmonės ir visuomenė, ką ji žino ir kaip visuomenė pasinaudotų teisingu atsakymu.

Akademikas R. Raudas akcentavo, kad mokslininkus vienija noras kvestionuoti tai, kas yra akivaizdu. Netgi įskaitant pačios tikrovės vertinimo kriterijus. Ir tai svarbu, nes tikrovė humanitarinių ir socialinių mokslų srityje pastaraisiais dešimtmečiais pakito. XX a. pabaigoje „sulūžo“ hierarchinis kultūros modelis. Jau nebėra prasmės kalbėti apie aukštąją ir populiariąją kultūrą, nepriimtina ją reitinguoti. Ji tapo, Zigmunto Baumano (Zygmunt Bauman) žodžiais tariant, takiąja galia. R. Raudo manymu, tai teigiami poslinkiai, nes dabar galime drąsiai ir laisvai rinktis kultūros produktus, nesijausdami išgamomis. Kultūrą būtų galima apibrėžti kaip mūsų pasauliui, pasaulėžiūrai reikalingų įprasminimo išteklių sistemą. Svarbu suvokti, kad kultūrinės prasmės migruoja, o kultūros procesas iš esmės neturi krypties. Ir būtent dėl to atviros kultūros koncepcija yra perspektyviausia, nes ji leidžia visuomenei ir individui vystytis, kurti ir taikyti kultūros inovacijas. Konservatyvi, grynumą siekianti išlaikyti uždaroji kultūra atsiduria sunykimo pavojuje.

Susirinkimą pratęsė LMA Jaunųjų mokslininkų ir doktorantų geriausių mokslo darbų konkursų laureatų apdovanojimai. LMA prezidiumo nutarimą ›››

LMA narių visuotinis susirinkimas

›››

Iš kairės: LMA prezidentas Jūras Banys, LMA užsienio narys Estijos MA prezidentas Tarmas Somerė (Tarmo Soomere), J. E. Estijos Respublikos ambasadorė Jana Vanaveski (Jana Vanaveski), LMA užsienio narys Talino universiteto profesorius Reinas Raudas (Rein Raud), LMA viceprezidentas Zenonas Dabkevičius, Estijos Respublikos ambasados ūkio ir kultūros reikalų patarėjas Martas Tarmakas (Mart Tarmak)

dėl 2019 metų LMA Jaunųjų mokslininkų ir doktorantų geriausių mokslinių darbų konkurso laimėtojų perskaitė LMA viceprezidentas Z. Dabkevičius. Remiantis konkurso rezultatais, paskirta dešimt jaunųjų mokslininkų ir doktorantų mokslinių darbų konkurso premijų bei keletas pagyrimo raštų, kuriuos įteikė LMA prezidentas J. Banys.

Humanitarinių ir socialinių mokslų kryptyse premijas pelnė dr. Martynas Jakulis (Vilniaus univesitetas – VU) ir dr. Ineta Žičkutė (Kauno technologijos universitetas – KTU), o pagyrimo raštas įteiktas dr. Jolitai Čeičytei (KTU). Matematikos, fizikos ir chemijos mokslų kryptyse premijomis įvertinti dr. Sima Rekštytė (VU) ir dr. Aleksejus Žarkovas (VU). Pagyrimo raštas įteiktas dr. Marijonui Tutkui (VU, Fizinių ir technologijos mokslų centras – FTMC). Biologijos, medicinos ir geomokslų kryptyse laureatų diplomai skirti dr. Giedrei Trakinienei (Lietuvos sveikatos mokslų universitetas) ir dr. Rapolui Žilioniui (VU Gyvybės mokslų centras – VU GMC), o pagyrimo raštą gavo dr. Justas Dainys (Gamtos tyrimų centras). Žemės ūkio ir miškų mokslų kryptyse premijomis įvertinti dr. Karolina Barčauskaitė (Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centras – LAMMC) ir dr. Juliana Lukša (Gamtos tyrimų centras). Technikos mokslų kryptyse – dokt. Linas Jonušauskas su dr. Dariumi Gailevičiumi (VU) ir dr. Marijanas Jurgo (Vilniaus Gedimino technikos universitetas). Pagyrimo raštas įteiktas dr. Gintarei Kručaitei (KTU).

Apdovanoti ir LMA Aukštųjų mokyklų studentų geriausių mokslo darbų konkursų laureatai. LMA prezidiumo nutarimą dėl 2019 metų LMA Aukštųjų mokyklų studentų geriausių mokslinių darbų konkurso laimėtojų perskaitė LMA viceprezidentas Z. Dabkevičius, o diplomus iškilmingai įteikė LMA prezidentas J. Banys. Paskirta keturiolika aukštųjų mokyklų studentų mokslinių darbų konkurso premijų bei keli pagyrimo raštai. Humanitarinių ir socialinių mokslų kryptyse diplomai įteikti magistrėms Daliai Aleksandravičiūtei (Vilniaus dailės akademija – VDA), Monikai Aleksei (Čeponytei) (Vytauto Didžiojo universitetas – VDU), Eglei Dmukauskaitei (VU) ir Aistei Žvinytei (VDA). Pagyrimo raštas – magistrantui Pauliui Balsiui (VDU). Matematikos, fizikos ir chemijos mokslų kryptyse: magistrams Mantui Lukauskui (KTU), Vaidai Paketurytei (VU), Gintarei Plečkaitytei (VU). Pagyrimo raštas skirtas magistrui Ignui Čipliui (VU GMC). Biologijos, medicinos ir geomokslų kryptyse įvertintos magistrės Enrika

›››

LMA narių visuotinis susirinkimas

›››

Įteikti LMA premijos laureato diplomai ir kiti apdovanojimai

Juzėnaitė (VU) ir Gunda Petraitytė (VU). Pagyrimo raštas įteiktas magistrantei Giedrei Skliutei (VU GMC). Žemės ūkio ir miškų mokslų kryptyse laureatėmis pripažintos magistrantės Aušra Bakšinskaitė (LAMMC, VDU) ir Urtė Stulpinaitė (LAMMC, VDU), o Technikos mokslų kryptyse – magistrė Dovilė Kuizinienė (VDU), magistrantė Gabrielė Šarapajevaitė (KTU) ir magistras Edvinas Skliutas (VU). Pagyrimo raštas skirtas magistrantui Dovydui Blaževičiui (KTU).

Įteikus apdovanojimus, atėjo metas dar vienai ceremonijai – Valstybinės lietuvių kalbos komisijos apdovanojimams, kurie tradiciškai skiriami sklandžiausia lietuvių kalba parašytų 2019 metų LMA konkursams teiktų darbų autoriams. Valstybinės lietuvių kalbos komisijos (VLKK) pirmininkas A. Antanaitis kalbėdamas pasidžiaugė, kad beveik visų vertintų mokslo darbų lietuvių kalba buvo sklandi ir taisyklinga. Taigi šalies mokslininkai tiesia kalbai kelią į ateitį, stato lietuvių kalbos mokslo rūmą. Taip sutapo, kad šiemet apdovanojimais įvertinti tik humanitarinių mokslų atstovai, tačiau ankstesniais metais buvo apdovanoti ir kitų mokslo sričių mokslininkai. A. Antanaitis paskelbė šių metų laureatus, kuriais pripažinti Vaidos Buivydienės mokslo darbas „Lietuvių bendrinės kalbos su(si)kūrimo sociokultūrinės aplinkybės XX a. pirmojoje pusėje: pradžios mokyklų gimtosios kalbos vadovėlių turinio ir kalbos norminimo bruožai“ (VGTU Kūrybinių industrijų fakultetas); Ernestos Kazakėnaitės daktaro disertacija „XVI–XVII a. liuteronų latviškųjų

›››

LMA narių visuotinis susirinkimas

›››

Biblijos fragmentų sąsajos su Glücko Biblijos vertimu (1685–1694)“ (VU Filologijos fakultetas; Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas) ir Monikos Triaušytės magistro darbas „Kalbinės gimtinės (savi)vertė ir kalbinės aplinkos percepcija: paribio žemaičių vaizdiniai“ (VU Kauno fakulteto Kalbų, literatūros ir vertimo studijų institutas).

Susirinkimo pabaigoje buvo priimtas nutarimas dėl administracinės paskirties nekilnojamojo LMA turto. Anksčiau vykusiame LMA prezidiumo posėdyje buvo nutarta nesutikti patikėjimo teise valdomo LMA pastato perduoti Turto bankui valdyti centralizuotai ir tam susirinkimo dalyviai vieningai pritarė. Be to, LMA prezidentas paprašė skirti iki 1,2 proc. sumokėto 2019 m. gyventojų pajamų mokesčio Lietuvos mokslų akademijai, kuri paramą naudos jauniesiems mokslininkams skatinti, konferencijoms, seminarams ir diskusijoms rengti, mokslo rezultatų sklaidai. •

Parengė dr. Rolandas Maskoliūnas, LMA vyr. specialistas ryšiams su visuomene

LMA ISTORIJOS PUSLAPIAI

LMA byla – „panaikinti ar palikti“

Prieš trisdešimt metų Lietuva gyveno kitaip. Lietuvos mokslų akademija taip pat buvo kitokia. Daugeliui žinoma apie sovietinės okupacijos laikotarpiu Mokslų akademijoje (MA) išlikusią lietuvišką atmosferą, toleranciją įdarbinant savo sistemoje buvusius tremtinius, mokslo ir kultūros darbuotojus, kitur persekiotus ar atleistus iš darbo už įsitikinimus.

Nemažai rašyta ir apie aktyvų MA įsitraukimą į Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo procesą: žinomų ekonomistų įsteigtame klube diskutuojant apie krašto ekonominę būklę, buvo svarstomos Lietuvos ekonomikos savarankiškumo galimybės ir pasekmės; MA sudaryta komisija rengė Lietuvos SSR Konstitucijos pakeitimus, kuriais buvo siekiama ekonominės, politinės ir kultūrinės nepriklausomybės nuo Maskvos. MA salėje buvo įkurta Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio iniciatyvinė grupė, kurioje šalia kitų dalyvavo daug MA darbuotojų ir narių. Akademijos mokslininkai buvo labai aktyvūs per Vilniaus visuomenės susitikimą su Michailu Gorbačiovu, atvykusiu 1990 m. sausio 11–13 d. į Lietuvą susipažinti su esama situacija, protestavo telegramomis prieš sovietinės kariuomenės ir saugumo pajėgų naudojimą Sumgaite, Baku, Tbilisyje ir Rygoje.

Tuoj pat po kruvinų 1991 m. sausio 13 d. įvykių Vilniuje MA prezidiumas pareiškė protestą SSSR Liaudies deputatų suvažiavimo atsiųstai komisijai ir kreipėsi į pasaulio mokslininkus kviesdamas protestuoti dėl sovietų agresijos. Po šių įvykių MA nutarė nebevykdyti Rusijos karinio pramoninio komplekso užsakytų mokslinių tyrimų ir viešai paskelbė, kad atsisako visų SSSR suteiktų apdovanojimų. Kiek mažiau žinoma ir galbūt primiršta Lietuvos mokslų akademijos išlikimo tema.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, atsivėrė galimybės įkūnyti seną Lietuvos mokslininkų svajonę sukurti savarankišką ir nepriklausomą Mokslų akademiją. 1990 m. kovo 23 d. įvykęs MA visuotinis susirinkimas nusprendė, kad mokslas turi būti laisvas, nevaržomas valdžios, pakeitė pavadinimą į Lietuvos mokslų akademiją ir pareiškė apie visišką atsiskyrimą nuo SSRS MA prezidiumo. Šio lemtingo sprendimo motyvams paaiškinti buvo paskelbta Deklaracija. Ja kreipiamasi į Lietuvos visuomenę ir pasaulio mokslininkus ir patvirtinama, kad „Lietuvos mokslų akademija atsisako žinybinio statuso, yra autonomiška ir nepriklausoma nuo politinių bei vyriausybinių institucijų“ (*LMA archyvas, f. 100, ap. 1, b. 2, 4–6*).

Remiantis Deklaracijos teiginiais ir įvertinus esamą mokslo situaciją šalyje, buvo pradėtas rengti naujas Lietuvos mokslų akademijos Statutas. Tačiau šis darbas ėjo sunkiai, nebuvo vieningo sutarimo dėl tolesnio MA valdymo formos, dėl MA narių kategorijų. Šiuo sudėtingu laikotarpiu nebuvo labai nuosekli ir prezidiumo pozicija.

Prezidiume diskusijos krypo į personalinės akademijos sukūrimą. Pagaliau, parengtas Statutas buvo patvirtintas 1990 m. gruodžio 4 d. MA narių visuotinio susirinkimo sesijoje. Susirinkimas taip pat parengė pareiškimą, kuris buvo paskelbtas spaudoje. Juo išreikštas susirūpinimas dėl tuo metu padažnėjusių nepagrįstų išpuolių prieš Lietuvos mokslų akademiją, „…siekiant sumenkinti jos nuopelnus ir vaidmenį <…> rengiant įstatymus, sprendžiant svarbius krašto ekonomikos, kultūros, teisės ir kitas problemas MA nekviečiama moksliniu ekspertu <…> vis labiau ima reikštis grupiniai interesai. Siekiama naujomis formomis vėl įteisinti komandinę mokslo valdymo ir finansavimo sistemą. <…> Kai kurie Lietuvos mokslininkų sąjungos aktyvistai mėgina uzurpuoti mokslo valdymą, vienpusiškai nuteikti Lietuvos Aukščiausiąją Tarybą, vyriausybės Mokslo ir studijų departamentą. <…> Mes pasisakome už Lietuvos aukštojo mokslo ir MA integraciją, bet ji turi vykti natūraliai, ›››

LMA byla – „panaikinti ar palikti“

›››

o ne Mokslų akademijos griovimo keliu“ (*LMA archyvas, f. 100, ap. 1, b. 4*).

MA narių visuotiniame susirinkime priimtas Statutas nebuvo patvirtintas Aukščiausioje Taryboje, nes jį reikėjo suderinti su Mokslo ir studijų įstatymu bei jo nuostata dėl visų mokslo įstaigų savarankiškumo. Mokslininkų grupė, dalyvavusi Sąjūdžio veikloje, pasiskelbė Lietuvos mokslininkų sąjunga ir visais būdais bandė griauti MA, kaip sovietinį darinį. Spaudoje pasirodė šmeižikiškų straipsnių prieš Mokslų akademiją. Neslėptas tikslas ją panaikinti.

Mokslo ir studijų įstatymo projektą MA prezidiumas rengė kartu su Lietuvos mokslininkų sąjunga, tačiau pateikus jį Aukščiausiajai Tarybai, jos tarnybos organizavo esminį projekto pertvarkymą. Atsirado jo variantai, kur Akademija išvis nebuvo minima. Tuometė MA vadovybė siekė įteisinti Akademiją šalies mokslo sistemoje ir sustabdyti siekius ją panaikinti. Po ilgų diskusijų pasiekta, kad Mokslo ir studijų įstatyme atsirastų straipsnis apie Lietuvos mokslų akademiją. 1991 m. vasario 12 d. priimtas įstatymas pakeitė MA statusą ir įteisino personalinę Lietuvos mokslų akademiją. Ta formuluotė buvo perkelta ir į MA Statutą. Reikia pasakyti, kad Statuto tvirtinimas Aukščiausioje Taryboje vis buvo atidedamas ir įvyko tik 1993 m.

Personalinės MA Statuto rengimo ir priėmimo metas buvo sunkiausias Mokslų akademijos išlikimo laikotarpis. Vis dėlto, svarbiausias 1988–1992 m. MA klausimas „būti ar nebūti“ buvo išspręstas. Lietuvos mokslų akademija išliko ir vykdo savo misiją – sutelkus iškilius mokslininkus, inicijuoti veiklas, kurios stiprintų Lietuvos gerovę, prisidėtų prie mokslo, socialinės, kultūrinės ir ekonominės krašto plėtros. •

Valerija Paškauskienė,
LMA Organizacinio
skyriaus vyr. specialistė

RENGINIAI – KONFERENCIJOS –AKADEMINIAI SKAITYMAI

Humanitarinių ir socialinių mokslų skyriuje

Pirmąjį ketvirtį buvo sušauktas ataskaitinis HSMS narių visuotinis susirinkimas, įvyko du skyriaus biuro posėdžiai. Posėdžiuose buvo svarstomi klausimai ir priimti nutarimai dėl Jaunųjų mokslininkų ir doktorantų bei Aukštųjų mokyklų studentų konkursinių mokslo darbų vertinimo komisijos sekcijos sudarymo ir dėl premijuotinų darbų (nagrinėta 41 paraiška), dėl LMA Simono Daukanto (istorija) ir Albino Rimkos (ekonomika) premijų skyrimo, dėl HSMS 2019 m. veiklos ataskaitos ir 2020 m. plano projektų, dėl LMA tikrųjų narių rinkimų, vietų skaičiaus ir specialybių, dėl siūlymo rinkti Nobelio premijos laureatą Robertą Dž. Šilerį (Robert James Shiller) kandidatu į LMA užsienio narius, dėl HSMS biuro papildymo, dėl kandidatų teikimo apdovanoti LMA atminimo medaliu, dėl išvykos į Dieveniškes, konferencijos „Atkurtai valstybei – 30: kur esame?“ organizavimo ES SF lėšomis ir kitų renginių.

Vasario 6 d. įvykusiame ataskaitiniame HSMS narių visuotiniame susirinkime buvo išklausyta skyriaus pirmininko akad. Domo Kauno ataskaita apie 2019 m. veiklą. Akademikai teigiamai įvertino skyriaus veiklą ir pritarė ataskaitai. Svarstytas ir patvirtintas HSMS 2020 m. veiklos plano projektas (ataskaita ir planas yra skelbiami LMA tinklalapyje).

Skyriaus sudaryta LMA vardinių premijų komisijos sekcija šiemet nagrinėjo tris konkursines paraiškas ir rekomendavo skirti LMA vardines premijas: Simono Daukanto (istorija) – VU profesoriui Zenonui Butkui už darbų ciklą „Lietuvos ir kitų Baltijos šalių diplomatijos tyrimai“; Albino Rimkos (ekonomika) – Vaidai Pilinkienei, Vilmai Deltuvaitei, Astai Daunorienei, Vaidui Gaideliui už kolektyvinę monografiją „Konkurencingumo kūrimas ir stiprinimas pašto paslaugų sektoriuje: Lietuvos atvejis“ / *Competitiveness Creation and Maintenance in Postal Services Industry: Lithuanian Case Study*.

Vasario 18 d. LMA įvyko konferencija-diskusija „Socialinių mokslų iššūkiai ir perspektyvos“, kurią organizavo HSMS, vedė skyriaus pirmininkas D. Kaunas. Dalyvavo ir įžangos žodį tarė LMA prezidentas J. Banys, švietimo, mokslo ir sporto viceministras Valdemaras Razumas. Buvo išklausyti socialinių mokslų srities institutų direktorių – prof. dr. Boguslavo Gruževskio (Lietuvos socialinių tyrimų centras), dr. Rasos Melnikienės (Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas) ir dr. Ingridos Mačernytės-Panomariovienės (Lietuvos teisės institutas) – pranešimai. Diskusijose kalbėjo: Seimo narys Vytautas Bakas, LR Prezidento patarėjas Paulius Baltokas, Lietuvos mokslo tarybos pirmininkas Romas Baronas, LMA viceprezidentas Zenonas Dabkevičius, VU Teisės fakulteto dekanas prof. dr. Tomas Davulis, VU Ekonomikos ir verslo administravimo fakulteto dekanė prof. dr. Aida Mačerinskienė, VU Komunikacijos fakulteto mokslo prodekanė doc. dr. Zinaida Manžuch. Konferencijos-diskusijos dalyviai priėmė rezoliuciją (skelbiama LMA svetainėje http://www.lma.lt/uploads/2020-02-18_rezoliucija.pdf).

Prisimenant žymiuosius mokslininkus, Mokslų akademijos narius, buvo organizuota keletas renginių. Vasario 7 d. Vilniaus universitete (VU) Filologijos fakultete įvyko profesoriaus akademiko Zigmo Zinkevičiaus (1925–2018) 95-mečiui skirtas renginys. Ta proga buvo iškilmingai atidaryta akad. Zigmo Zinkevičiaus

›››

Humanitarinių ir socialinių mokslų skyriuje

›››

auditorija. Joje VU mokslo prorektorius Rimantas Jankauskas ir LMA prezidentas Jūras Banys atidengė portretinį Z. Zinkevičiaus bareljefą. Dalyvavo būrys VU, humanitarinių institutų lituanistų, Akademiko kolegų ir mokinių, giminės atstovų. Renginį vedė akademikas, VU Baltijos kalbų ir kultūrų instituto Baltistikos katedros profesorius Bonifacas Stundžia.

Mokslų akademija pakvietė visuomenę į akad. Justino Marcinkevičiaus (1930–2011) 90-mečio vakarą kovo 10-ąją, Poeto gimimo dieną. Just. Marcinkevičiaus vardas, kaip visada, sukėlė išskirtinį žmonių susidomėjimą ir subūrė didelę auditoriją. Tarp dalyvių buvo Lietuvos nepriklausomos valstybės atkūrimo akto signatarai prof. Vytautas Landsbergis, Justas Vincas Paleckis, Vytenis Povilas Andriukaitis. LMA prezidentas J. Banys atidarė renginį, buvo išklausyti trijų akademikų, Lietuvos rašytojų sąjungos narių – Viktorijos Daujotytės, Vytauto Martinkaus ir Jūratės Sprindytės – pranešimai. VU dramos teatro trupė (meno vadovas Rimantas Venckus) paskaitė ištrauką iš Just. Marcinkevičiaus poemos „Pažinimo medis“. Dainos mylėtojų klubo mišrusis choras „Alumni Vilnenses“ (vadovas Algimantas Kriūnas) atliko keletą lietuvių kompozitorių kūrinių Poeto eilėmis. Vakarą vedė HSMS pirmininkas Domas Kaunas.

Kovo 25 d. buvo numatyta surengti neseniai LMA išleistos knygos „Akademikai skaito Vaižgantą“ sutiktuves ir kartu prisiminti akademiką Aleksandrą Vasiliauską (1940–2016), ilgametį HSMS pirmininką minint Jo 80-metį. Kilusi pandemija pakreipė viską pasauly kita linkme, pakeitė ir LMA veiklą. Kovo 14 d. Vyriausybės nutarimu visoje Lietuvos teritorijoje paskelbus karantiną, renginiai yra atidėti, tegalima virtuali veikla. Taip LMA tinklalapyje paskelbtame akad. Viktorijos Daujotytės straipsnyje „Nuo „Nerimo“ – per Vaižgantą – iki nerimo“ yra pristatyta naujoji knyga ir prisimintas akad. A. Vasiliauskas (http://www.lma.lt/news/847/253/Nuo-Nerimo-per-Vaizganta-iki-nerimo). LMA prezidiumas ir HSMS nuoširdžiai dėkoja

Iš kairės: HSMS pirmininkas Domas Kaunas, LMA prezidentas Jūras Banys, Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto, Neįgaliųjų teisių komisijos narys Vytautas Bakas; LR Prezidento patarėjas Paulius Baltokas, LMA viceprezidentas Zenonas Dabkevičius

Iš kairės: LMA prezidentas Jūras Banys ir Vilniaus universiteto mokslo prorektorius Rimantas Jankauskas atidengia Zigmo Zinkevičiaus portretinį bareljefą (autorius L. Žuklys)

advokatei Ingai Pakalniškytei, advokatui Romanui Raulynaičiui, advokatų profesinei bendrijai „Motieka ir Audzevičius“ už dėmesį ir finansinę paramą, akad. Vytautui Nekrošiui už išskirtinį rūpestį išleidžiant Lietuvos mokslų akademijos leidinį „Akademikai skaito Vaižgantą“. Tikimės, kad pavėlintas renginys tikrai įvyks Mokslų akademijoje ir naujoji knyga pasieks skaitytojus.

LMA svetainėje yra skelbiamas ir akad. V. Nekrošiaus straipsnis „Ar teisėtai paskelbtas karantinas“; Eugenijos Šimkūnaitės metams ir jubiliejui skirti akademikų Grasildos Blažienės straipsnis „Tegu saugo ramybę žolynai“ ir B. Stundžios – „Gyvoji Tauragnų krašto legenda“. „Naujienų“ skyrelyje galima rasti informacijos apie visus HSMS organizuotus renginius, kitus svarbius įvykius. •

Parengė Aurika Bagdonavičienė, skyriaus mokslinė sekretorė

Matematikos, fizikos ir chemijos mokslų skyriuje

MFChM skyriuje sausio 21 d. įvyko visuotinis narių susirinkimas. Skyriaus pirmininkas Leonas Valkūnas pristatė skyriaus 2019 m. veiklos ataskaitą. Po diskusijų skyriaus nariai jai pritarė. Susirinkime buvo aptartas 2020 m. skyriaus veiklos planas. Sutarta, kad skyriaus nariai, gavę plano metmenis, pateiks daugiau siūlymų. Be to, skyriaus pirmininkas informavo, kad galima surengti konferenciją, finansuojamą ES lėšomis, ir supažindino su reikalavimais. Tikimasi, kad tai bus renginiai visuomenei aktualiais klausimais.

Pirmąjį 2020 m. ketvirtį MFChMS organizavo du biuro posėdžius ir du skyriaus susirinkimus, kuriuose buvo aptarti: Jaunųjų mokslininkų ir doktorantų bei Aukštųjų mokyklų studentų mokslinių darbų konkursams pateiktų paraiškų ekspertų komisijos sekcijos sudarymas, 2020 m. skyriaus planas ir jo įgyvendinimas, naujų LMA tikrųjų narių rinkimai (vietų skaičius, specialybės), iškelti kandidatai apdovanoti LMA atminimo medaliu ir kandidatas valstybiniam apdovanojimui.

Vasario 6 d. skyriaus Jaunųjų mokslininkų ir doktorantų bei Aukštųjų mokyklų studentų mokslinių darbų ekspertų komisijų sekcijos vertino konkursams pateiktas paraiškas. Skyriaus nariai kovo 3 d. sveikino LMA tikrąjį narį Audrių Dubietį kartu su LMA Jaunosios akademijos nariu Mangirdu Malinausku ir prof. dr. Miku Vengriu, pelniusius 2019 m. Lietuvos mokslo premiją už darbų ciklą „Intensyvios lazerio spinduliuotės sąveika su medžiaga: nuo fundamentinių tyrimų iki naujų technologijų“. Šis mokslininkų darbų ciklas apima kompleksinius fundamentinius ir taikomuosius femtosekundinių lazerio impulsų ir skaidrių medžiagų sąveikų tyrimus, kurie atskleidė kokybiškai naujus netiesinius šviesos ir medžiagos sąveikos reiškinius, pasiūlė būdus, kaip šias sąveikas charakterizuoti ir efektyviai valdyti. Inovacinių taikymų generuojant plataus spektro spinduliuotę ir trumpiausius šviesos impulsus, kurie leidžia valdyti fotochemines reakcijas, pagrindu sukurtos inovatyvios lazerinės 3D gamybos technologijos, pritaikytos fotonikoje, biomedicinoje ir medžiagų moksle.

Iš kairės: akademikai Romualdas Karazija, Gintautas Tamulaitis, Feliksas Ivanauskas, Mifodijus Sapagovas, Albertas Malinauskas ir Vidmantas Gulbinas

Šiemet jau dešimtą kartą kovo mėn. rengtasi jaunųjų mokslininkų konferencijai „Fizinių ir technologijos mokslų tarpdalykiniai tyrimai“. Tai bendras MFChMS ir TMS renginys. Konferencijos darbas vyksta trijose sekcijose: Fizinių mokslų, Technologijos mokslų, Inovacijų ir skaitmeninės ekonomikos. Inovacijų ir skaitmeninės ekonomikos sekcija – tai nauja organizatorių iniciatyva įsteigta sekcija siekiant pritraukti į konferenciją tyrėjus, nagrinėjančius šias problemas: mokslo tyrimų rezultatai ir išradimai, leidžiantys plėtoti ir atnaujinti gaminamos produkcijos (paslaugų) nomenklatūrą, tobulinti technologijas ir jų gamybą diegiant vidaus bei užsienio rinkose; naujų idėjų generavimas ir jų įgyvendinimas kuriant naujus gaminius, procesus ar paslaugas, lemiančias nacionalinės ekonomikos ir užimtumo didėjimą, inovacijas diegiančios kompanijos pelno augimą; sėkmingas naujų technologijų, idėjų ir metodų komercinis taikymas pateikiant rinkai naujus arba tobulinant jau esančius produktus bei procesus; skaitmeninimo ir skaitmeninių technologijų poveikio ekonominėms ir socialinėms veikloms tyrimai.

Konferencijos rėmėja – asociacija INFOBALT – yra įsteigusi stipendijas geriausiems 2020 m. jauniesiems mokslininkams, kurių darbai bus išskirtinio mokslinio lygio informacinių ir ryšių technologijų srityje bei intensyvaus jų taikymo moksliniuose tyrimuose ar kitose dalykinėse srityse. Būsimus stipendiatus iš konferencijos organizacinio komiteto atrinktų pranešėjų papildomai pagal asociacijos INFOBALT stipendijos konkurso nuostatus vertina INFOBALT komisija. 10-oji jaunųjų mokslininkų konferencija, turėjusi įvykti 2020 m. kovo 17 d., dėl paskelbto šalyje ir pasaulyje karantino nukelta vėlesniam laikui. •

Parengė Silva Aukštinaitienė, skyriaus mokslinė sekretorė

Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriuje

Sausio 23 d. įvyko ataskaitinis BMGMS narių visuotinis susirinkimas. Ši data sutapo su ilgamečio skyriaus pirmininko akad. Vytauto Kontrimavičiaus(1930–2016) gimimo 90-mečio minėjimu. Trumpais prisiminimais apie daugiau kaip 30 metų kartu su Akademiku V. Kontrimavičiumi dirbtus darbus Ekologijos instituto P. B. Šivickio laboratorijoje pasidalijo akad. Gediminas Valkiūnas. Jis kalbėjo apie Akademiko mokslinę ir mokslo organizacinę veiklą Rusijoje ir Lietuvoje. V. Kontrimavičius vadovavo parazitų vaidmens ekosistemose ir populiacijose, jų įvairovės tyrimams, paskelbė per 150 mokslinių straipsnių, buvo septynių monografijų, išleistų lietuvių, rusų ir anglų kalbomis, autorius ar bendraautoris, daugelio mokslinių konferencijų, simpoziumų, pasitarimų įkvėpėjas ir organizatorius. Akademikas mokėjo ne tik iškelti naujas mokslines idėjas, bet ir skatinti kitus eiti nauju, nepramintu keliu. Jaunesniesiems kolegoms pabrėždavo, kad reikia ne vien žiūrėti į kasdienybę, nes joje daug smulkmenų, neesminių dalykų, bet kreipti žvilgsnį į ateitį, matyti savo veiklos perspektyvumą, linkėjo jiems rasti savąjį kelią. Akad. G. Valkiūnas informavo, kad 2020 m. pavasarį akad. V. Kontrimavičiaus atminimui vyks konferencija ir bus pasodintas ginkmedis Vilniaus universiteto Botanikos sode. Akad. Vytauto Basio prisiminimai apie Akademiką siejosi su Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriumi. Akad. V. Kontrimavičius skyriui vadovavo 21-erius metus (1984–2005). Jis buvo puikus organizatorius ir tokiu išliko iki pat paskutinių dienų.

2019 m. veiklos ataskaitas BMGMS pristatė Bendrosios biologijos mokslų sekcijos pirmininkas Mečislovas Žalakevičius, Biofizinių mokslų sekcijos pirmininkas Kęstutis Sasnauskas, Geomokslų sekcijos pirmininkas Kęstutis Kilkus, Medicinos ir sveikatos mokslų sekcijos pirmininkė Rūta Dubakienė. Skyriaus pirmininkas V. Kučinskas apibendrino 2019 m. BMGMS narių veiklą, apžvelgdamas svarbiausius jos aspektus, tarptautines ir respublikines konferencijas bei daugelį kitų renginių. Vyko diskusijos, ataskaitos ir 2020 m. BMGMS veiklos plano aptarimas ir tvirtinimas, BMGMS kuruojamų žurnalų „Acta medica Lituanica“, „Biologija“ ir „Geologija. Geografija“ leidybos aptarimas. Šiame susirinkime BMGMS Geomokslų sekcijos pirmininke buvo paskirta akad. Jūratė Kriaučiūnienė, o akad. Kęstutis Kilkus paskirtas skyriaus pirmininko pavaduotoju, vietoj atsistatydinusio akad. V. Basio.

Sausio 30 d. skyrius organizavo konferenciją-diskusiją, skirta Biologijos ir medicinos mokslų Lietuvoje perspektyvoms aptarti. Joje kalbėjo sveikatos apsaugos ministras Aurelijus Veryga, švietimo, mokslo ir sporto viceministras Valdemaras Razumas, LMA prezidentas Jūras Banys, BMGMS pirmininkas Vaidutis Kučinskas. Diskusijose dalyvavo Gamtos tyrimų centro direktorius Sigitas Podėnas, Nacionalinio vėžio instituto direktorė ›››

Konferencija-diskusija „Biologijos ir medicinos mokslų Lietuvoje perspektyvos“

Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriuje

›››

Sonata Jarmalaitė, Inovatyvios medicinos centro direktorius Algirdas Venalis, Lietuvos sveikatos mokslų universiteto (LSMU) mokslo prorektorė Vaiva Lesauskaitė, Vilniaus universiteto (VU) Medicinos fakulteto dekanas Algirdas Utkus, VU ligoninės Santaros klinikų direktoriaus Feliksas Jankevičius, Lietuvos mokslo tarybos pirmininkas Romas Baronas. Buvo parengta rezoliucija. (Plačiau skaitykite LMA tinklalapyje http://www.lma.lt/news/786/253/Biomedicinos-perspektyvos-Lietuvoje).

Pirmąjį metų ketvirtį BMGMS organizavo tris biuro posėdžius ir vieną skyriaus susirinkimą bei keletą kitų renginių. Ne visi renginiai dėl koronaviruso karantino įvyko fiziškai. Sausio 21 d. buvo svarstomi LMA Juozo Dalinkevičiaus (geomokslai), Pranciškaus Šivickio (biologija), Vlado Lašo (medicina) premijoms pateikti darbai. Komisijos sekcija pasiūlė skirti LMA vardines premijas 2019 m. konkursų nugalėtojams: Juozo Dalinkevičiaus (geomokslai) premiją skirti VU profesoriui akad. Gediminui Motuzai Matuzevičiui už darbų ciklą „Lietuvos ir kitų kraštų prekambro moksliniai geologiniai tyrimai geologinio kartografavimo būdu ir kartografavimo metodikos diegimas Vilniaus universitete“; Vlado Lašo (medicina)– LSMU Medicinos fakulteto Virškinimo sistemos tyrimų instituto vadovui akad. Limui Kupčinskui už darbų ciklą „Opinis kolitas ir Krono liga – civilizacijos sąlygotos ligos (fundamentalūs ir klinikiniai aspektai)“; Pranciškaus Šivickio (biologija) premiją skirti Gamtos tyrimų centro Ekologijos instituto P. B. Šivickio parazitologijos laboratorijos vadovui akad. Gediminui Valkiūnui už monografiją „Paukščių maliariniai parazitai ir kitos hemosporidijos“ / *Avian Malaria Parasites and Other Haemosporidia*.

Vasario 11 d. LMA Jaunųjų mokslininkų ir doktorantų bei LMA Aukštųjų mokyklų studentų mokslinių darbų vertinimo komisijų sekcijos įvertino 12 jaunųjų mokslininkų ir doktorantų bei 4 aukštųjų mokyklų studentų mokslinius darbus.

Kovo 6 d. akademikui Vytautui Jonui Sirvydžiui sukako 85-eri. Už nuopelnus medicinos mokslui ir svarų indėlį širdies ir kraujagyslių chirurgijos, širdies transplantacijos, kitų organų ir audinių persodinimo srityse, jaunosios kartos ugdymą, Lietuvos vardo garsinimą pasaulyje, už aktyvią bei nuoširdžią veiklą Lietuvos mokslų akademijoje BMGMS teikimu pasiūlytas apdovanoti LMA atminimo medaliu.

Iš kairės: akademikai Sergej Olenin, Algimantas Grigelis, Jūratė Kriaučiūnienė

Kovo 15 d. akademikas Giedrius Uždavinys minėjo 80-ties metų jubiliejų. Už nuopelnus medicinos mokslui ir svarų indėlį širdies ir kraujagyslių chirurgijos, širdies transplantacijos, kitų organų ir audinių persodinimo srityse, jaunosios kartos ugdymą, Lietuvos vardo garsinimą pasaulyje, už aktyvią bei nuoširdžią veiklą Lietuvos mokslų akademijoje BMGMS teikimu pasiūlytas apdovanoti LMA atminimo medaliu.

Lietuvos mokslų akademija, suprasdama naujausios informacijos apie COVID-19 svarbą visuomenei ir politikams, ėmėsi iniciatyvos suburti įvairių sričių specialistus. Kovo 19 d. LMA BMGM skyriaus biuro posėdyje patvirtinta LMA komisija dėl kvalifikuoto COVID-19 infekcijos vertinimo, komentavimo ir naujausių mokslo rezultatais pagrįstų žinių skleidimo. Komisijos sudėtis: pirmininkas prof. habil. dr. Vytautas Usonis, nariai – doc. dr. Tomas Kačergius, doc. dr. Sigita Burokienė, prof. dr. Aurelija Žvirblienė, prof. dr. Vytautas Kasiulevičius. Komisijos koordinatoriai: akad. Kęstutis Sasnauskas ir akad. Rūta Dubakienė. LMA interneto svetainėje http://www.lma.lt/covid-19 yra teikiama šios mokslo grupės naujausia mokslinė informacija apie koronaviruso biologiją, epidemiologiją, diagnostiką, imunologiją, sukeltos ligos klinikinius aspektus ir gydymą, sukaupta pačių mokslininkų ir surinkta iš viso pasaulio mokslinės informacijos šaltinių bei skelbia kiekvienos dienos trumpas žinias apie COVID-19.

Kovo 24 d. buvo numatyta surengti renginį, skirtą mokslininkės habil. dr. E. Šimkūnaitės(1920–1996) 100 m. jubiliejui. Jame skaityti pranešimą buvo pakviestas ir akad. Jonas Remigijus Naujalis. Virtualiam renginiui parengtas pranešimas „Legendinei Lietuvos vaistinių augalų žinovei Eugenijai Šimkūnaitei – 100“ yra skelbiamas LMA tinklalapyje http://www.lma.lt/uploads/Naujalis.pdf

Kovo 27 d. VU Botanikos sode buvo pasodintas dviskiautis ginkmedis (*Ginkgo biloba* L.) Akademikui Vytautui Kontrimavičiui atminti. Ginkmedis yra Akademiko ilgamečio kolegos dr. Aleksandro Šatkausko, su kuriuo dirbo Tolimųjų Rytų mokslinio centro Šiaurės biologinių problemų institute Magadane, dovana. Kai epidemiologinė situacija pagerės, įvyks konferencija ir bus atidengta lentelė. •

Dr. Jadvyga Olechnovičienė, skyriaus mokslinė sekretorė

Žemės ūkio ir miškų mokslų skyriuje

Sausio 21 d. įvyko ataskaitinis ŽŪMMS narių visuotinis susirinkimas. 2019 metų veiklos ataskaitas pristatė Agronomijos mokslų sekcijos pirmininkas akad. Vidmantas Stanys, Miškininkystės mokslų sekcijos pirmininkas Darius Danusevičius, Zootechnikos ir veterinarinės medicinos mokslų sekcijos pirmininkas Henrikas Žilinskas, Žemės ūkio ir aplinkos inžinerijos sekcijos pirmininkas Algirdas Raila, Maisto kokybės ir saugos komisijos pirmininkas Pranas Viškelis, Agrarinės ekonomikos ir sociologijos sekcijos pirmininkė prof. Vlada Vitunskienė. Visuotiniame susirinkime buvo svarstomos aktyviai veikiančių Lietuvos dirvožeminių draugijos prie LMA ŽŪMMS ir LMA Vandens tarybos 2019 m. veiklos ataskaitos, išsakytos ir aptartos su šiomis veiklomis susijusios problemos.

Sekcijų ir komisijų pirmininkai kalbėjo apie atstovaujamoms mokslo kryptims aktualias problemas ir plėtros tendencijas. Susirinkimo dalyviai diskutavo apie mokslo pasiekiamumą ir prieinamumą, studentų ir jaunųjų mokslininkų trūkumą, mokslo vertinimą ir jo finansavimą. Analizavo situaciją, susidariusią po universitetų sujungimo, pažymėjo, kad būtina plėtoti tyrimus, susijusius su klimato kaita, gyvūnų apsauga nuo plačiau plintančių gyvūnų ligų (afrikinio kiaulių maro, paukščių gripo) ir ypač zoonozių, kurios gali persiduoti žmonėms. Taip pat būtina plėtoti tyrimus, apimančius maisto kokybės užtikrinimą bei dirbtinio intelekto naudojimo žemės ūkio veikloje ir moksliniuose tyrimuose problemas. Buvo akcentuota biotechnologinių ir ypač genomo redagavimo technologijų naudojimo reikšmė kuriant naujas augalų veisles, tiriant genų funkcionavimą. Kalbėjusieji pabrėžė visų mokslo sričių bendradarbiavimo ir tarpdalykinių tyrimų svarbą.

ŽŪMMS pirmininkas Zenonas Dabkevičius pristatė 2019 m. apibendrinančią skyriaus ataskaitą. Pažymėjo, kad 2019 m. aktyviai dirbo visos sekcijos ir komisijos: įvyko keturi ŽŪMMS narių visuotiniai susirinkimai, iš jų vienas išvažiuojamasis posėdis „Mokslo ir verslo inovacijos sodininkystėje, daržininkystėje ir maisto pramonėje“. Posėdžio dalyviai aplankė Radviliškio r. ūkininko Felikso Šlėvės sodininkystės ir Šiaulių r. Daivos ir Lino Šateikių daržininkystės ūkius, saldainių fabriką „Rūta“, susipažino su taikomomis mokslo naujovėmis, mokslo ir verslo bendradarbiavimo patirtimi. Įvyko du skyriaus biuro posėdžiai. Skyriaus nariai kartu su kitomis mokslo ir studijų institucijomis organizavo šešias tarptautines ir keturias šalies konferencijas, vieną konferenciją-ekspediciją, 10 seminarų, diskusijų, išvykų, knygos sutiktuves.

Mokslinė konferencija „Europos žaliasis kursas: iššūkiais grįstos galimybės agro-, miškų mokslui ir verslui“, skirta Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centro (LAMMC) 10 metų mokslinės veiklos sukakčiai. Iš kairės: LMA viceprezidentas Zenonas Dabkevičius, LR Seimo Pirmininkas Viktoras Pranckietis, LMA prezidentas Jūras Banys ir LAMMC Gintaras Brazauskas

ŽŪMMS nariai teigiamai įvertino skyriaus veiklą ir pritarė 2019 m. veiklos ataskaitai. Susirinkime buvo pristatytas ŽŪMMS 2020 m. veiklos planas, kuriam buvo pritarta, taip pat pateikti siūlymai LMA veiklai stiprinti. 2020 m. veiklos planą galima rasti LMA tinklalapyje (http://www.lma.lt/uploads/Veiklos%20planai/ZUMMS_Planas_2020_2.pdf)

Pirmąjį metų ketvirtį ŽŪMMS organizavo tris biuro posėdžius ir du skyriaus susirinkimus, kuriuose buvo sprendžiami klausimai dėl Jaunųjų mokslininkų ir doktorantų bei Aukštųjų mokyklų studentų konkursinių mokslinių darbų vertinimo komisijos sekcijos sudarymo, 2020 m. ŽŪMMS plano, dėl kandidatų teikimo apdovanojimui LMA atminimo medaliu, dėl artimiausių ŽŪMMS renginių organizavimo, LMA tikrųjų narių rinkimų, vietų skaičiaus ir specialybių.

Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centras (LAMMC) yra viena iš devynių mokslo ir studijų institucijų bei organizacijų, su kuriomis LMA yra pasirašiusi bendradarbiavimo sutartis (su LAMMC – 2011 m. gegužės 24 d.). LAMMC vasario 20 d. LMA organizavo mokslinę konferenciją „Europos žaliasis kursas: iššūkiais grįstos galimybės agro-, miškų mokslui ir verslui“, skirtą LAMMC 10 metų mokslinės veiklos sukakčiai. Konferencijoje dalyvavo LAMMC mokslo ir administracijos darbuotojai, gausus būrys akademikų, mokslo ir studijų institucijų, verslo ir valdžios atstovų.

ŽŪMMS nariai kovo 3 d. sveikino akad. Vidmantą Stanį, dr. Tadeušą Šikšnianą, dr. Dalią Gelvonauskienę ir dr. Audrių Sasnauską, pelniusius 2019 m. Lietuvos mokslo premiją už eksperimentinės plėtros darbą ›››

Žemės ūkio ir miškų mokslų skyriuje

›››

„Genetiniai ir biotechnologiniai tyrimai sodo augalų veislėms kurti“.

Kovo mėnesį ŽŪMMS veikloje buvo numatyta mokslinė konferencija „Ar reikia baimintis dirbtinio intelekto?“, skirta Žemės dienai, bei ir apskritojo stalo diskusija „Mokslinių tyrimų poreikis gyvūnų veislininkystės ir mitybos problemoms spręsti“, tačiau dėl pasaulyje paskelbtos pandemijos ir karantino Lietuvoje renginiai atidėti. Karantino sąlygomis aktualios ŽŪMMS atstovaujamų mokslo šakų ir krypčių problemos sprendžiamos virtualiai, diskutuojama apie galimus skyriaus naujus narius ir veiklos plėtrą. LR Žemės ūkio ministerijos prašymu skyriaus nariai susipažino su LR Žemės ūkio ministerijos ir Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto parengta Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros analize bei išgrynintais poreikiais, pateikė ekspertines įžvalgas dėl Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2021–2027 m. strateginio plano rengimo. •

Parengė Reda Daukšienė, skyriaus mokslinė sekretorė

Europos žemės ūkio mokslų dėmesys dirvožemiui

Dirvožemis – vienas pagrindinių aplinkos elementų, gamtos dalis, augalų ir jų šaknų buveinė, taip pat maisto medžiagų ir vandens jiems tiekėjas. Derlingi ir produktyvūs dirvožemiai yra tiesioginis mūsų gyvavimo pagrindas, nes jie užtikrina stabilią maisto, pluošto, gyvulių pašaro, medienos ir kitų biomasės rūšių kūrimą. Dirvožemis palaiko didžiulę biologinę įvairovę ir prisideda prie įvairių ekosistemų funkcijų teikimo, o kaip didžiausias anglies saugotojas sausumoje yra susijęs su globaliais klimato pokyčiais.

Dvidešimt keturių šalių svarbiausios žemės ūkio mokslo institucijos vienija pajėgas Europos bendrosios programos „Horizontas 2020“ specialioje programoje „Tausojantis klimatą žemės ūkio dirvožemio valdymas (EJP SOIL)“. Kartu su Europos Komisija programos partneriai planuoja sukurti palankią aplinką, kuri labiau atsižvelgs į žemės ūkio dirvožemio naudojimo svarbą sprendžiant daug visuomenei kilusių iššūkių – įskaitant prisitaikymą prie klimato pokyčių ir klimato kaitos poveikio mažinimą, tvarią žemės ūkio produkcijos gamybą, ekosistemų paslaugų teikimą ir dirvožemio atstatymą bei degradacijos prevenciją. Programos koordinatoriai – pasaulyje žinomas Prancūzijos nacionalinis žemės ūkio mokslinių tyrimų institutas INRA. Programos tikslas yra pateikti tvarius žemės ūkio dirvožemio valdymo sprendimus, prisidedančius prie pagrindinių visuomenės iššūkių, įskaitant aprūpinimą maistu ateityje. Vienas svarbių programos tikslų yra inventorizuoti turimas žinias ir patirtį, sutelkti tyrėjų bendruomenę, skatinti sumanų žemės ūkio dirvožemių valdymą, užtikrinantį tvarią maisto gamybą, palaikantį dirvožemio biologinę įvairovę ir kitas, ypač ekologines, dirvožemio funkcijas.

Dirvožemis yra ribotas išteklius, kurio degradacija, ypač organinių medžiagų praradimas, gresia dirvožemio funkcijoms. Intensyvesnė gamyba dėl augančios pasaulinės maisto ir biomasės paklausos tik dar labiau didins iššūkius. Išsaugoti dirvožemio funkcijas ir gerinti ekosistemų bioįvairovę galima tik tvariai jį valdant. Toks valdymas gali prisidėti prie klimato kaitos švelninimo kaupiant jo derlingajame sluoksnyje laisvą atmosferos anglį ir padėti agroekosistemoms prisitaikyti prie klimato pokyčių. Įvairiose šalyse ir regionuose skirtingų dirvožemių tipų bei taikomų žemės ūkio praktikų sumanus valdymas gali, o kartais ir privalo būti skirtingas. EJP SOIL įtrauks Europos ir nacionalinius subjektus, nustatydami žinių spragas ir esamus regioninių ir nacionalinių veiklų skirtumus. Kritiškai įvertinę situaciją, išsiaiškins šalių partnerių žinių ir priemonių būklę ir padės nustatyti mokslinių tyrimų prioritetus. Rengiant dirvožemio valdymo priemonių planą bus vertinami esami dirvožemio kokybės ir anglies apskaitos modeliai. Tai leis valdyti žemės ūkio dirvožemį atsižvelgiant į galimą poveikį dirvožemio

organinės anglies sankaupoms ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) emisijoms. Ūkininkai, žemės savininkai, žemės valdytojai ir pramonininkai gaus prieigą prie šaliai specifinių gairių dėl tvarių dirvožemio valdymo praktikų, anglies lygio apskaitos technologijos ir priemonių. Bus parengtos dirvožemio valdymo gairės, kurios veiks kaip strateginis tyrimų padarinys, padėsiančios priimant mokslo, politikos strateginius sprendimus ir juos įgyvendinant.

Lietuva ir Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centras (LAMMC) yra vienas programos EJP SOIL partnerių. LAMMC tyrėjai atlieka daug mokslinių tyrimų dirvožemių tvarumo palaikymo klausimais. Dalyvavimas tokio masto programoje leis išplėsti tyrimus, papildyti žinias ir tobulinti technologinius siūlymus praktikai. LMA Žemės ūkio ir miškų mokslų skyriaus narių ekspertinė mokslinė veikla taip pat bus naudinga įgyvendinant šį projektą. Daugiau informacijos apie EJP SOIL rasite tinklalapyje www.ejpsoil.org, kuriame galima užsisakyti ir programos informacinį biuletenį. Informaciją lietuvių kalba rasite tinklalapyje www.lammc.lt. •

Akad. Žydrė Kadžiulienė, dr. Virginijus Feiza, Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centras

MOKSLININKŲ ĮVERTINIMAS UŽ ATSIDAVIMĄ LIETUVAI KASDIENIU PRASMINGU DARBU

Vasario 16 d. Valstybės atkūrimo dienos proga Lietuvos Respublikos Prezidentas už nuopelnus Lietuvai, už jos vardo garsinimą pasaulyje ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Karininko kryžiumi apdovanojo akademikus (iš kairės) Vladą Algirdą Bumelį, Henriką Žilinską ir Gintautą Žintelį. •

Technikos mokslų skyriuje

Sausio 28 d. vykusiame TMS narių visuotiniame susirinkime apžvelgti 2019 m. veiklos rezultatai, aptarti galimi nauji veiklos planai ir siekiai. Pranešimus padarė skyriaus mokslų sekcijų pirmininkai: Elektronikos ir informatikos mokslų sekcijos pirmininkas Adolfas Laimutis Telksnys, Energetikos mokslų sekcijos pirmininkas Jurgis Vilemas, Mechanikos mokslų sekcijos pirmininkas Kazimieras Ragulskis, Medžiagų inžinerijos mokslų sekcijos pirmininkas Sigitas Tamulevičius, Statybos inžinerijos mokslų sekcijos pirmininkas Gintaris Kaklauskas. Apibendrinantį skyriaus veiklos pranešimą su nubrėžtais tikslais ir siekiais skaitė skyriaus pirmininkas Gintautas Žintelis. Buvo papildytas ir patvirtintas naujas metinis skyriaus veiklos planas ir aptarta skyriaus veiklos strategija.

Akad. A. L. Telksnys, žvelgdamas į ateitį, teigė, kad šiuo metu aktuali ir labai svarbi visuomenei informacinių technologijų veiklos kryptis yra robotika ir dirbtinis intelektas. Robotų humanoidų taikymas padėti senstančios visuomenės žmonėms vengti vienišumo ir tenkinti bendravimo bei pagalbos poreikį tampa vis aktualesnis. Tačiau robotai galės veiksmingai pagelbėti, jeigu bus pritaikyti Lietuvos kalbinei, socialinei, ekonominei ir kultūrinei aplinkai. Jos spartesniam sprendimui robotikos dalyką reikia pradėti dėstyti jau mokyklose, formuoti jose robotikos klases. A. L. Telksnys skyriaus nariams per susirinkimą pristatė veikiantį ir lietuviškai bendraujantį robotą humanoidą Ąžuolą, mokantį reaguoti ir šnekėti lietuviškai.

Vasario 6 d. buvo parengtas LMA raštas LR Seimo Švietimo ir mokslo komiteto pirmininkui Eugenijui Jovaišai ir Švietimo, mokslo ir sporto ministrui Algirdui Monkevičiui „Dėl robotikos dalyko dėstymo Lietuvos mokyklose“. Ministerija idėją pavadino sveikintina mokslininkų iniciatyva prisidėti prie robotikos mokslo priemonių rengimo, kuri bus vertinama koreguojant švietimo programas.

Skyriaus nariai pritarė TMS 2020 m. veiklos planui, kuris buvo parengtas ir papildytas pagal skyriaus narių siūlymus bei skyriaus veiklai keliamus uždavinius. Daug dėmesio buvo skirta žurnalo „Energetika“ būklei aptarti. Mirus akad. Eugenijui Uščpurui, liko neišspręstas šio Lietuvos energetikos instituto leidžiamo žurnalo likimas. Susirinkime kalbėjusieji Lietuvos energetikos instituto atstovai akad. Jurgis Vilemas, akad. Algirdas Kaliatka palaikė siūlymą nutraukti šio žurnalo leidybą. Skyrius nutarė sprendimui pritarti, sprendimas buvo pateiktas LMA prezidiumui.

Pažymėtina, kad tęstinio TMS organizuojamo seminaro kibernetinio saugumo klausimais įžvalgos ir pasiūlymai randa atgarsį Lietuvoje tobulinant šios srities veiklą.

Skyriuje buvo sudarytos ekspertų komisijos sekcijos 2019 m. skelbtiems LMA Jaunųjų mokslininkų ir doktorantų bei Aukštųjų mokyklų studentų premijų konkursams teiktoms paraiškoms vertinti.

Iš kairės: Skyriaus pirmininkas akad. Gintautas Žintelis, akad. Laimutis Adolfas Telksnys ir robotas humanoidas Ąžuolas

TMS kartu su MFChMS parengė programą, tezių rinkinius ir kitą reikalingą medžiagą asociacijos INFOBALT remiamai konferencijai „Fizinių ir technologijos mokslų tarpdalykiniai tyrimai“, tačiau dėl karantino teko nukelti konferencijos datą vėlesniam laikui. TMS skyrius elektroniniu būdu atliko skyriaus narių apklausą dėl specialybių paskirstymo planuojamiems naujų LMA tikrųjų narių rinkimams ir pateikė žinias LMA prezidiumui. •

Dr. Bronius Jaskelevičius, skyriaus mokslinis sekretorius

Skyriaus „Mokslininkų rūmai“ renginiai

Monografijos „Žiemgalos dainius. Algimantas Vincentas Raudonikis“ sutiktuvės

Per pirmąjį ketvirtį skyrius organizavo 22 renginius, iš jų 13 – ciklo „Mokslo žinių dienos“ paskaitos ir ekskursijos Vilniaus mokyklų ir gimnazijų moksleiviams, kuriose dalyvavo įvairių aukštųjų mokyklų dėstytojai: M. Romerio universiteto doc. dr. Gintaras Kavaliauskas, VU doc. dr. Gražina Gintilienė, VU dr. Vytautas Butkus, VU dr. Vytautas Ratkevičius, Rytų Europos studijų centro doc. dr. Vytautas Bauža, etnologas prof. Libertas Klimka, VU Medicinos fakulteto Visuomenės sveikatos dėstytojas Valerijus Dobrovolskis ir kiti. Moksleiviams buvo organizuotos ekskursijos į Saugomų teritorijų nacionalinį lankytojų centrą, o norintiems studijuoti mediciną ekskursijas Santaros širdies ir krūtinės chirurgijos centre vedė ir paskaitas skaitė kardiochirurgas dr. Vilius Janušauskas, VU Medicinos fakultete – kardiochirurgas doc. Rokas Rajeckas.

Tęsiamas renginių ciklas „Jaunoji akademija visuomenei“. Kovo 4 d. surengta ekskursija Nemenčinės Gedimino gimnazijos vyresniųjų klasių moksleiviams į Fizinių ir technologijos mokslų centrą, kur gimnazistai klausėsi dr. Mindaugo Gedvilo paskaitos „Lazerinės technologijos“. Iš renginių ciklo „Mokslas visuomenei“ paminėtinos mokslo istoriko ir etnologo prof. L. Klimkos sausio 16 d. įvykusios knygų „Užkopus į varpų bokštą“ ir „Lietuviška virtuvė“ sutiktuvės ir paskaita „Apie primirštus Lietuvos kultūros paveldo objektus – bokštų varpus ir laikrodžius“.

Sausio 21 d. įvyko ciklo „Įžymių žmonių portretai“ renginys, kuriame buvo pristatyta nauja muzikologės prof. Ritos Aleknaitės-Bieliauskienės monografija apie kompozitorių Algimantą Raudonikį „Žiemgalos dainius“, sulaukęs kompozitoriaus gerbėjų antplūdžio. Vasario 16-oji paminėta renginiu „Koks gražus tavo veidas, Gimtine“, kuriame pranešimą skaitė Seimo narė Radvilė Morkūnaitė-Mikulėnienė. Koncertavo LMA mišrusis choras (vadovė Judita Taučaitė), renginį vedė ir Justino Marcinkevičiaus eiles skaitė Aldona Daučiūnienė.

Vasario 18 d. įvyko diskusija „Sostinės rotušės – svarbiausiojo valstybės laikrodžio atstatymo prielaidos“. Buvo pristatyta etnologo prof. L. Klimkos nauja knyga „Vilniaus rotušė ir jos laikrodis“, kurią išleido Lietuvos kultūros politikos institutas. Renginyje dalyvavo Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos narys, Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos generalinis direktorius prof. dr. Renaldas Gudauskas, Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininko pavaduotoja Rima Baškienė, Seimo nariai Povilas Urbšys ir Mindaugas Puidokas, Kultūros paveldo departamento direktoriaus pavaduotojas Algimantas Degutis, architektas Ričardas Krištapavičius. Prof. L. Klimka pristatė savo knygą, pateikdamas daug naujų žinių. Seimo Pirmininko pavaduotoja R. Baškienė pasidžiaugė, kad prof. L. Klimkos knygoje aktualiai išdėstytos mintys apie mūsų paveldą. Vasario 28 d. įvyko tradicinė Valstybinės lietuvių kalbos komisijos kalbos redaktorių apdovanojimo ceremonija „Sraigė“, kurią organizuoti padeda LMA skyrius „Mokslininkų rūmai“.

2020-uosius Lietuvos Respublikos Seimas paskelbė dr. Eugenijos Šimkūnaitės metais. Skyriaus renginių plane buvo numatyta kovo 24 d. organizuoti renginį, skirtą mokslininkės habil. dr. E. Šimkūnaitės jubiliejui. Pasitarus su BMGM, HSM skyriais bei Eugenijos Šimkūnaitės labdaros ir paramos fondu, buvo nutarta pasikviesti įvairių sričių mokslininkus, pažinojusius habil. dr. E. Šimkūnaitę, pasidalyti mintimis apie jos veiklą ir asmenybę. Minėjimas organizuotas virtualiai. LMA svetainėje paskelbti mokslininkų akad. Jono Remigijaus Naujalio, prof. Nijolės Savickienės, dr. Romo Pakalnio, akad. Grasildos Blažienės, akad. Bonifaco Stundžios, E. Šimkūnaitės labdaros ir paramos fondo valdybos pirmininkės Birutės Karnickienės pranešimai. •

Skyriaus vadovė Aldona Daučiūnienė

LMA Vrublevskių bibliotekoje

Simboliška, kad LMA Vrublevskių bibliotekoje paskutinis įvykęs renginys prieš paskelbiant karantiną buvo skirtas poetui, akademikui Justinui Marcinkevičiui ir Lietuvos nepriklausomybės trisdešimtmečiui paminėti. Vakaro metu mintimis apie poetą ir jo žodį tautai dalijosi rašytojas Valentinas Sventickas, poeto dukra Jurga Marcinkevičiūtė, sąjūdietė ir visuomenės veikėja Angonita Rupšytė ir Prienų Justino Marcinkevičiaus viešosios bibliotekos direktorė Daiva Čepeliauskienė. Lankytojai turėjo galimybę apžiūrėti specialiai renginiui atvežtą šios bibliotekos darbuotojų parengtą kilnojamąją parodą „Justinas Marcinkevičius. Nuo ištakų iki šiandienos“. Kaip sakė Just. Marcinkevičius: „Man svarbiausi du dalykai: žmogus ir tauta. Kitais žodžiais: žmogus tautoje.“ Tautos balsu Just. Marcinkevičių laikėme dar tada, kai ne mitinguose, o teatro salėje drauge su jo Mažvydu skiemenavome Lie-tu-va, o su Mindaugu bandėme sudėlioti Tėvynę iš atskirų dalių. Poetui nelipo tarybinio rašytojo etiketė nei tada, stovint ant Nepriklausomybės slenksčio, nei dabar žvelgiant iš tolesnės perspektyvos – minint Lietuvos nepriklausomybės trisdešimtmetį ir Just. Marcinkevičiaus gimimo devyniasdešimtmetį.

Akimirkos iš vakaro, skirto poetui, akademikui J. Marcinkevičiui. Kalba Prienų Justino Marcinkevičiaus viešosios bibliotekos direktorė Daiva Čepeliauskienė. Valentinos Marmienės nuotraukos

Kitas reikšmingas Vrublevskių bibliotekos inicijuotas renginys – vasario 11 d. Lietuvos mokslų akademijoje surengtos naujo leidinio „XVII amžiaus knygos Kauno bibliotekose“, kurį parengė Kauno apskrities viešoji biblioteka, o išleido LMA Vrublevskių biblioteka, sutiktuvės. Didžiulės apimties dvitomio katalogo sudarytoja ir aprašų kūrėja – Kauno apskrities viešosios bibliotekos Senųjų ir retų spaudinių skyriaus darbuotoja dr. Rita Urbaitytė. Aprašus taip pat kūrė Sigitas Lūžys ir Irena Vitkauskienė. Renginyje, kurį vedė LMA Vrublevskių bibliotekos direktorius dr. Sigitas Narbutas, dalyvavo ir akad. Zigmantas Kiaupa, knygos recenzentės prof. dr. Vaida Kamuntavičienė ir dr. Viktorija Vaitkevičiūtė, taip pat katalogo redaktorė – LMA Vrublevskių bibliotekos Retų spaudinių skyriaus vedėja dr. Daiva Narbutienė.

Vasario 26–27 d. Vilniuje įvyko tarptautinė mokslinė konferencija: „Sovietologijos pradžia: Rytų Europos mokslinių tyrimų institutas Vilniuje (1930–1939), idėjos – žmonės – palikimas (90-mečio įkūrimo proga)“. Joje dalyvavo žymūs Lietuvos ir Lenkijos tyrėjai: Tadeušas Bujnickis (Tadeusz Bujnicki), Adamas Eberhardas (Adam Eberhardt), Marekas Kornatas (Marek Kornat), Šarūnas Liekis, Danuta Malicka, Janas Malickis (Jan Malicki), Rimantas Miknys, Tomas Venclova ir Lešekas Zaštovtas (Leszek Zasztowt). Vasario 27-ąją konferencija persikėlė į simbolinę vietą – LMA Vrublevskių biblioteką, kur tarpukariu veikė Rytų Europos mokslinių tyrimų institutas ir Politikos mokslų mokykla. Konferencijos dalyviams buvo organizuota ekskursija po Bibliotekos erdves.

Vasario 6 d. LMA Vrublevskių bibliotekoje surengta pirmoji vieša paskaita iš ciklo „Bibliopolio“ žvaigždynas“. Paskaitą „Kaukolė Mazepai“ skaitė LMA Vrublevskių bibliotekos Retų spaudinių skyriaus darbuotoja Violeta Radvilienė. 2020 m. lektoriai penkių paskaitų ciklu „Bibliopolio“ ›››

LMA Vrublevskių bibliotekoje

›››

žvaigždynas“ ketino pristatyti keletą įdomesnių istorijų apie išskirtinius kuriamo Knygos muziejaus eksponatus. Užsitęsus karantinui, tikimasi pateikti šių paskaitų garso įrašus. Didelio lankytojų susidomėjimo sulaukė lektorės dr. L. Blažytė-Čereškienės, Gamtos tyrimų centro vyresniosios mokslo darbuotojos paskaita „Kuo unikalios bitės?“.

Sausio 16 d. LMA Vrublevskių bibliotekoje įvyko romantinės barono dvarininko Eugenijaus Rėnės (Rönne) poezijos vertimų knygos „Žemaičių vaizdeliai“ pristatymas. Susitikime dalyvavo straipsnių autorės literatūrologė prof. dr. Brigita Speičytė, poezijos į lietuvių kalbą vertėja prof. habil. dr. Regina Koženiauskienė ir knygos sudarytojas istorikas Marius Mockus. Ši 2019 m. Gargždų krašto muziejaus išleista knyga sulaukė ypatingo istorijos, kultūros ir literatūros tyrinėtojų dėmesio.

Metų pradžioje, sausio 8 d. Vrublevskių bibliotekoje susirinko gausus būrys mėgstančių keliauti po Lietuvą: vyko architektūros istorikės Mortos Baužienės studijos „Pasižvalgymas po Vilniaus apylinkes“ pristatymas. Susitikime dalyvavo knygos autorė, paveldo ekspertas prof. Jonas Glemža, gidė Aldona Mikulionienė, leidyklos „Savastis“ direktorius Juozas Bardauskas. Architektūros istorikė M. Baužienė naujausioje knygoje kviečia pakeliauti, pasidomėti Vilniaus apylinkių istorija ir paveldu. Ar tik nebus ši knyga itin aktuali, besigrožint vaizdais pro mašinos langą? •

LMA Vrublevskių bibliotekos Komunikacijos skyrius

SVEIKINAME

ARVYDUI POVILAIČIUI – 55

Arvydas Povilaitis

Sausio 11 d. LMA Vandens tarybos pirmininkas, LMA tikrasis narys profesorius Arvydas Povilaitis šventė 55 metų jubiliejų. Akademikas yra vandens inžinerijos, sausinamų žemių hidrologijos tyrėjas ir praktikas, moksliniai tyrimai susiję su gamtinių ir antropogeninių veiksnių sąveikos dėsningumais vertinant vandens telkinių būklę, medžiagų pernašą upių baseinuose, biotechnologijų taikymą drenažo sistemose bei hidrologiniais ir vandens kokybės modeliais. Paskelbė per 120 mokslinių straipsnių, yra trijų metodinių leidinių ir trijų mokomųjų knygų studentams autorius ir bendraautoris, šešių mokslinių monografijų ir dviejų knygų apie Lietuvos vandens telkinių būklę ir jos gerinimo priemones bendraautoris. Aktyviai dalyvauja ekspertinėje ir projektinėje veikloje.

Džiaugiamės Jūsų turininga patirtimi, kompetencija ir darbštumu LMA Vandens taryboje. Labai vertiname Jūsų mokslo pasiekimus sprendžiant aktualius vandentvarkos ir žemių melioracijos klausimus, plėtojant tarptautinius ryšius ir įgyvendinant mokslinius projektus su užsienio mokslo institucijomis.

Sveikindami jubiliejaus proga, nuoširdžiai dėkojame už aktyvų dalyvavimą Žemės ūkio ir miškų mokslų skyriaus ekspertinėje ir mokslo sklaidos veikloje. •

Žemės ūkio ir miškų mokslų skyrius

Vytautas Konstantinas Sirvydis

VYTAUTUI KONSTANTINUI SIRVYDŽIUI – 85

Kovo 5 d. LMA nariui Vytautui Konstantinui Sirvydžiui sukako 85 metai. Akademikas yra gyvulininkystės mokslų srities tyrėjas ir praktikas, sukūręs fermentinių preparatų naudojimo gyvulių ir paukščių mityboje tyrimo mokyklą, parengęs daug vertingų rekomendacijų gamybai, užregistravęs 16 išradimų patentų. Paskelbtos 257 mokslinės publikacijos 18 pasaulio šalių, skaityti moksliniai pranešimai tarptautinėse konferencijose ir pasauliniuose kongresuose daugelyje Europos šalių, Šiaurės ir Pietų Amerikoje, Japonijoje, Indijoje, Izraelyje, Turkijoje, Australijoje.

Visą gyvenimą geriausią savo mokslinę patirtį Profesorius stengėsi perduoti studentams, jauniesiems mokslininkams – jam vadovaujant apginta net 18 daktaro disertacijų. Profesorius Vytautas Konstantinas Sirvydis yra aktyvus Pasaulinės paukštininkystės mokslo asociacijos Lietuvos skyriaus prezidentas.

Sveikindami gražaus jubiliejaus proga, dėkojame Jums už nuoširdžią ir aktyvią veiklą LMA Žemės ūkio ir miškų mokslų skyriuje. Linkime prasmingų darbų, turiningos veiklos, stiprios sveikatos ir kuo geriausios sėkmės Jums ir Jūsų šeimai. •

Žemės ūkio ir miškų mokslų skyrius

SVEIKINAME

VYTAUTUI JONUI SIRVYDŽIUI – 85

Kovo 6 d. akademikui Vytautui Jonui Sirvydžiui sukako 85-eri. Aukščiausios kvalifikacijos kardiochirurgas per ilgametę praktiką atliko visų rūšių širdies operacijas, tarp jų širdies persodinimo ir dirbtinės širdies implantavimo. Modifikavo ir pirmasis Lietuvoje ėmė sėkmingai taikyti naują, tobulesnį būdą aortos vožtuvo ydai gydyti – Ross operaciją. Vienas pirmųjų Lietuvoje diegė naujagimių ir kūdikių širdies chirurgiją. Vadovavo įgimtų širdies ydų, širdies vožtuvų pakeitimo ir organų persodinimo, dirbtinės širdies implantavimo moksliniams tyrimams.

Lietuvos valstybinės premijos laureatas, Prahos universiteto garbės daktaras, apdovanotas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino III laipsnio ordinu; „Už nuopelnus Lietuvai“ – Didžiojo kryžiaus ordinu; Estijos Raudonojo kryžiaus III laipsnio ordinu; valstybiniu apdovanojimu „Už nuopelnus Ukrainos tautai“. Iki 1996 m. buvo Lietuvos širdies ir krūtinės ląstos chirurgų draugijos prezidentas. 2005–2006 m. – Pasaulio širdies ir krūtinės ląstos chirurgų bendrijos prezidentas. Stažavo daugelyje Europos ir JAV klinikų: Budapešte, Prahoje, Frankfurte prie Maino, Hanoveryje, Diuseldorfe, Miunchene, Londone, Čikagoje, Filadelfijoje, Naujajame Džersyje. 1998–2011 m. – LMA tikrasis narys, nuo 2011 m. – LMA narys emeritas.

Už nuopelnus medicinos mokslui ir svarų indėlį širdies ir kraujagyslių chirurgijos, širdies transplantacijos, kitų organų ir audinių persodinimo srityse, jaunosios kartos ugdymą, Lietuvos vardo garsinimą pasaulyje, už aktyvią bei nuoširdžią veiklą Lietuvos mokslų akademijoje bei Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriuje apdovanotas LMA atminimo medaliu. •

Vytautas Jonas Sirvydis

Giedrius Uždavinys

GIEDRIUI UŽDAVINIUI – 80

Kovo 15 d. akademikas Giedrius Uždavinys minėjo 80-ties metų jubiliejų. Savo gyvenimą jis pašventė svarbiems moksliniams tyrimams ir darbams – kraujagyslių ir įgimtų širdies ydų chirurgija, minimaliai invazinė širdies chirurgija, vožtuvų plastinės operacijos ir antiaritminės širdies procedūros, širdies transplantacija. Įdiegė ir ištobulino operacijas taikant dirbtinę kraujotaką, patobulino įgimtų širdies ydų ir vožtuvų protezavimo operacijų, miokardo apsaugos ir vainikinių arterijų rekonstrukcijos metodų, įdiegė į kliniką ūminio miokardo infarkto chirurginio gydymo būdą. 1987 m. pirmą kartą Lietuvoje su kitais medikais persodino širdį.

Akademikas yra gavęs svarių apdovanojimų, Vienas žymiausių – kartu su kolegomis gauta 2005 m. Lietuvos mokslo premija už darbų ciklą „Išeminės širdies ligos ir dėl jos kilusių komplikacijų diagnostikos, intervencinio ir chirurginio gydymo įdiegimas ir tobulinimas VU Širdies chirurgijos centre 1971–2004 metais“, 2006 m. – Nacionalinė mokslo pažangos premija už kardiochirurgijos įdiegimą į medicinos praktiką, 2000 m. G. Uždavinys apdovanotas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Karininko kryžiumi.

Sulaukęs 80 m., Akademikas savo širdies šilumą tebedalija pacientams. Žavi jo išskirtinė meilė Dievui, žmonai, dukroms, šeimai. Be medicinos, dar garbina menus, pats mėgsta tapyti. G. Uždavinys dar savo chirurginio darbo pradžioje spalvotais pieštukais ir dažais kiekvienam pacientui po operacijos nupiešdavo širdį. Akademikas įsitikinęs, kad kiekvienam pacientui būtina skirti dalelę savo širdies šilumos, jį padrąsinti prieš operaciją, neretai tiesiog paimti už rankos, paglostyti, nuraminti ir pasakyti: „Nebijokit, viskas bus gerai…“

Už nuopelnus medicinos mokslui ir svarų indėlį į Lietuvos širdies ir kraujagyslių chirurgiją, jaunosios kartos ugdymą, Lietuvos vardo garsinimą pasaulyje, už aktyvią veiklą Lietuvos mokslų akademijoje bei Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriuje apdovanotas LMA atminimo medaliu. •

Leidinio redakcinė taryba: J. Banys (pirmininkas), A. Bernotas, Z. Dabkevičius, D. Kaunas, V. Kučinskas, R. Maskoliūnas, V. Nekrošius, R. Šiaučiūnas, L. Valkūnas, G. Žintelis

Leidinį rengė: S. Aukštinaitienė, A. Bagdonavičienė, A. Daučiūnienė, R. Daukšienė, B. Jaskelevičius, L. Milošienė, J. Olechnovičienė
Kalbos redaktorė A. Bagdonavičienė, nuotraukos V. Valuckienės, apipavidalino M. Datkūnaitė

© Lietuvos mokslų akademija http://lma.lt/ Elektroninio leidinio ISSN 2669-1604